

نگاهی به زندگی هنری حسین قوامی؛ خواننده

درهای گشوده از بهشت پنهان

گروه موسیقی

گزارش

حسین قوامی سال ۱۲۸۸ خورشیدی در تهران زاده شد. مادرش آوای گرمی داشت هنگام تلاوت قرآن متوجه صدای گیرا و جالبش شدند. از ده دوازده سالگی با صفحاتی که در دسترس بود به تقلید از صدای خوانندگان پرداخت، هر چند که کار آسانی نبود و نمی توانست مخالفت پدر را نادیده بگیرد. در این گزارش نگاهی خواهیم داشت به فعالیت و زندگی هنری این هنرمند.

مرحوم حسین خان اسماعیل زاده استاد بزرگ موسیقی، نزدیک خاتمه قوامی کلاس تعلیم داشت؛ استادی که هنر مندانی مانند صبا، مرتضی محجوبی، رضا محجوبی، حسین یاحقی، حسین تهرانی و... از شاگردان او بودند. رقت و آمد خاتوادگی سیب شد تا مرحوم اسماعیل زاده به قدرت صدای حسین پی ببرد و به او پیشنهاد تعلیم بدهد اما پدر تسلیم ناپذیر می نمود. همسایگان و اهل محل چون دیدند حسین ضمن علاقه مندی به آداب مذهبی صدای خوشی دارد، شب های ماه رمضان دیتال می رفتند و او را به مسجد سپهسالار می بردند و از روی دفتر چه ای که به دستش می دادند نزدیک به نیم ساعت در گلدسته ها مناجات خوانتی می کرد. این نیز چندان تپاید و یا ممنوعیت پدر رویه رو شد. از آن پس حسین تنها می توانست در خانه و دور از چشم پدر با استفاده از صفحه به تمرین آواز سر گرم شود. پس از درگذشت پدر، مادر روشنفکر، فرمان آزادی حسین را صادر کرد و چون برادرش مشغول یادگیری تار بود به کمک وی با استادی چون احمد عبادی و حسین یاحقی آشنا شد. سال ۱۳۰۸ تصادف به یاری او شتافت و مرحوم ظلی را شناخت؛ شناختی که به دوستی نزدیک انجامید و تا پایان عمر ظلی ادامه یافت. سال ۱۳۱۲ نخست با برادران وقادار و به دنبال آن با یکی از خوانندگان مشهور و سطح بالای آن دوران مرحوم عبدالله حجازی آشنا شد و مدت شش سال تزاو به تعلیم آواز و شناخت ردیف های موسیقی ایرانی گذراند. هم زمان از محضر دیگر استادان کسب فیض کرد و به مقامی رسید که اساتید موسیقی معتقد شدند که او دستگاه های و مقام ها را به کمال می شناسد و اجرا می کند.

سال ۱۳۲۵ شادروان حسین ظلی مستعان تویسنده مشهور که ریاست رادیو را داشت از او خواست تا همراه برادران وقادار بر نامه ای در رادیو اجرا کند. او خود در این مورد گفته است: شب قول دادم اما صبح پشیمان شدم. می خواستم تلفنی انصراف خود را اطلاع دهم اما مستعان شباته خیر را به رادیو داده بود. کار از کار گذشته بود. ساعت ۱۳:۳۰ همراه برادران وقادار و مرحوم همدانیان بر نامه اجرا شد و بدتال آن تلفن های رادیو برای شناختن این خواننده به صدا درآمد. اما کسی جواب قانع کننده ای نگرقت. قوامی افسر ارتش بود و خوانندگی برای نظامیان ممنوع بود. این بر نامه آوازی در مایه ایو عطا بود و او خود احساسش را چنین بیان کرده است: یار اول که می خواستم اجرای بر نامه کنم، وحشت کرده بودم و حتی در شروع بر نامه از فکر اینکه میلیون ها نفر صدای مرا می شنوند و اگر وسط کار، بر نامه خراب شود، چه آبروریزی خواهد شد، بدتم به لرزه افتاد. ولی بعدها این مسئله عدلی شد.

استاد حسین قوامی و نام مستعار

او شش ماه یانام (ناشناس) آواز خواند و پس از آن به پیشنهاد مرحوم روح الله خالقی نام مستعار (فاخته ای) را بر گزید و تا سال ۱۳۴۱ که بازتفتسته شد، توانست یانام واقعی خودش بر نامه اجرا کند. شادروان قوامی از سال ۱۳۲۵ تا سال ۱۳۳۱ هر هفته روزهای جمعه در رادیو بر نامه داشت و نزدیک به سیصد بر نامه اجرا کرد که متاسفانه به دلیل کمیبود امکان ضبط و پخش مستقیم اثری از آن ها بر جای نمانده است.

از سال ۱۳۳۱ تا ۱۳۳۷ به علت مملوریتهای نظامی خارج از تهران، از رادیو کناره گیری کرد.

سال ۱۳۳۷ مرحوم داوود پیرتیا یانی بر نامه «گل ها» استاد رایه همکاری دعوت کرد. او که شش سال در رادیو بر نامه اجرا نکرده بود، ابتدا تپذیرقت. اما وقتی دانست چگونگی بر نامه های موسیقی رادیو تغییراتی کرده و به خصوص بر نامه «گل ها» وضع آبرومندانه و فر هنگی دارد و ارکستر بزرگ «گل ها» را از نزدیک دید، با شرط موافقت ارتش پذیرقت. مرحوم پیرتیا هم یانفوذ و اعتباری که داشت این موافقت را کسب کرد و چنین بود که استاد بین سال های (۴۵-۱۳۳۷) یکی از پر کارترین خوانندگان بر نامه «گل ها» بود.

«توای بری کجایی» یکی از مشهورترین

قطعاتی که قوامی اجرا کرده است

سال ۱۳۴۶ به دعوت سازمان یونسکو، همراه با گروهی از هنرمندان بر نامه هایی در آلمان و فرانسه اجرا کرد. بر نامه او چنان مورد توجه مردم قرار گرفت که قوامی و یاراتش را گلپاران کردند. بر نامه ای تیز به مدت یک هفته با همراهی ۱۷ تن از هنرمندان ایرانی در کابل اجرا کرد که بی نهایت چشمگیر بود و مورد تشویق مردم افغانستان قرار گرفتند.

در همین سال به همراهی استادان جلیل شهنواز و کسایی بر نامه ای در سالن دانشکده ادبیات برای گروهی از بزرگان موسیقی جهان، اجرا کرد که بسیار جالب بود و یکی از استادان خارجی طی مصاحبه ای مطبوعاتی گفت: من تصور می کردم که آواز ایرانی دارای ریتم تیسست ولی در اجرای بر نامه های قوامی متوجه شدم که این خواننده ریتم را در آواز رعایت می کند و به توازنگاشش توجه ندارد و حاکم بر تلمه است.

استاد تورعلی بر ومند تیز نظری هملند این داشت و معتقد بود که در آن شرایط و بر هه از زمان در بین خوانندگان، قوامی در سطح بالاتری قرار دارد و خواننده ای نداشتم که بتواند هم پایه او بخواند. مرحوم قوامی با هنرمندان معاصر خود روابطی دوستانه داشت و با همکاری استادانی مانند مرحوم خالقی، مرحوم بدیعی و عزیزاتی چون: تجویدی، پرویز یاحقی و همایون خرم، آهنگ های به یادماندنی اجرا کرد، ترانه های گیتی آروز «داد از دل» ساخته استاد تجویدی، «سرگشته» (توای بری کجایی) ساخته همایون خرم، «جوانی» از پرویز یاحقی، «ساقی نامه» از مرحوم بدیعی، آهنگ یختیاری شوشتری (محلای دو صدایی) از مرحوم خالقی، یخشی از این همکاری هاست.

شادروان قوامی، حال و هوای شعر و آهنگ را درک می کرد و همواره چنان می خواند که شاعر و آهنگساز را به شگفتی وامی داشت. در سال ۱۳۶۶ توار ی با عنوان «آوای فاخته» با آهنگی از عماد رام و صدای قوامی یا شاعر حافظ تیما و سال ۱۳۶۷ نیز «بهار عشقان» که شاهکاری از قوامی و همایون خرم است یا اشعار مولانا منتشر شد که شگفتی آفرین است و بیلنگر آن که این هنرمند در مرز هشتادسالگی هم همان صدای گرم گیرا و دلنشین را داشت و چنین مردی هرگز نخواهد مرد.

مرحوم قوامی در اواخر عمر به دلیل بیماری گوشه گیری گزید و خنده نشین بود. ضعف چشمان توان خواندن و نوشتن را از او گرفته بود. تنها یاران نزدیکی چون عبدالعلی وزیری و مهندس گلشن ابراهیمی، گاهی به دیدارش می رفتند و از میان موسیقیدانان، شهرام نظری شاید تنها کسی بود که لحظه ای او را فراموش نکرد. همه او را دوست داشتند، حتی جوانان کم سن و سال که با دسته های گل به خاتمه اش می رفتند، چهره تکیده و مهریانش را می بوسیدند و او با لیخند به این بوسه های لبریز از صفا و محبت پاسخ می داد، شگفت زده می شد از این که می دید بر خلاف تصور، جوانان او را می شناسند و دوستش دارند. افسوس که «فاخته» خوش خوان و هنرمند، دیگر آن حال و حوصله گذشته را نداشت، می توانست بخواند و خود می گفت: این چشمه در من خشک تشده، شوق خواندن تملده.

مرگ حسین قوامی:

حسین قوامی ۱۷ اسفند ۱۳۶۸ از دنیا رفت و در املزاده طاهر (ع) کرج در جوار غلام حسین پنان و مرتضی حنبله به خاک سپرده شد.

آثار معروف حسین قوامی:

از مشهورترین قطعاتی که قوامی اجرا کرده است باید به این چند آهنگ اشاره کرد:

«سرگشته»، بیشتر به نام بیت تر جیعش (توای بری کجایی) شناخته می شود؛ اثری از همایون خرم با شعر هوشنگ ایتهاج (ه. الف. سایه)

«شب جدایی»، آهنگی از مجید وقادار

«جوانی»، آهنگی از حسین یاحقی

بر تلمه «گل های تازه»

بر تلمه «برگ سبز»

«گل های جاویدان»

